

УДК 327.7:355.01(477:470)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-1-3>

Назар Воробець

ORCID: 0009-0003-8794-2243

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ДИНАМІКА ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНУ СВІДОМІСТЬ І ВИКЛИКИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Проблема російської інформаційної агресії є дуже актуальною для України, особливо в умовах війни, яку Росія веде проти нашої держави з 2014 року. Російська пропаганда має на меті підірвати суверенітет, територіальну цілісність, демократичні цінності та національну ідентичність України, а також розбивати єдність і солідарність українського суспільства. Російська інформаційна агресія також створює загрозу для європейської безпеки та міжнародного правопорядку, оскільки вона спрямована на руйнування довіри, співпраці й партнерства між Україною та її західними союзниками.

Досліджено вплив російської інформаційної війни на суспільну свідомість українців, а також охарактеризовано фактори, які визначають їхню стійкість або вразливість до російської пропаганди. У статті використовуються дані соціологічних опитувань, які показують, як змінювалися патріотичні настрої, довіра до ЗМІ, ставлення до Росії та її політики. Розглянуто, які заходи можуть бути вжиті для підвищення рівня інформаційної грамотності та критичного мислення громадян України.

Розглядається проблема у визначенні й аналізі впливу російської інформаційної агресії на суспільну свідомість українців, а також у розробці рекомендацій щодо підвищення рівня інформаційної безпеки, стійкості та резильєнтності України. Ця проблема є актуальною, складною, багатогранною та недостатньо дослідженою.

Ця стаття має на меті заповнити прогалину, використовуючи теоретичні, емпіричні та практичні методи дослідження. Результати цього дослідження можуть бути корисними в подальших дослідженнях із цієї проблематики, може використовуватися як методологічна база подальшого опрацювання проблем інформаційної безпеки, а також у навчальному процесі. Ці матеріали також можуть бути корисні для підвищення рівня інформаційної грамотності та критичного мислення громадян України, а також для формування патріотичних, демократичних і європейських цінностей.

Ключові слова: інформаційна безпека, суспільна свідомість, інформаційна грамотність, протидія пропаганді, дезінформація і маніпуляція, громадянське суспільство.

Вступ. Сучасна геополітична ситуація, зумовлена конфліктом між Україною та Росією, зробила інформаційну війну одним із найважливіших факторів, які впливають на суспільні процеси. Російська пропаганда має на меті підірвати суверенітет, територіальну цілісність, демократичні цінності та національну ідентичність України, а також розбивати єдність і солідарність українського суспільства. Російська інформаційна агресія також створює загрозу для європейської безпеки та міжнародного правопорядку, оскільки вона спрямована на руйнування довіри, співпраці й партнерства між Україною та її західними союзниками.

Проблема полягає в тому, що російська інформаційна війна впливає на суспільну свідомість українців, а також на їхнє ставлення до Росії, до Заходу, до власної держави та до себе як нації. Російська пропаганда використовує різні канали, методи, технології та наративи для досягнення своїх цілей, враховуючи різні аудиторії, регіони, соціальні групи й індивідуальні особливості. Російська інформаційна війна також користується внутрішніми проблемами, суперечностями, слабкостями та вразливостями українського суспільства, політики, економіки, культури й історії.

Зазначена проблема потребує глибокого й комплексного дослідження, оскільки вона має велике значення для розуміння сучасної ситуації в Україні та в регіоні, а також для розробки ефективних стратегій і заходів для протидії російській інформаційній агресії та зміцнення інформаційної безпеки України.

Мета статті полягає в дослідженні аналізу та впливу російської інформаційної агресії на суспільну свідомість українців, а також в розробці рекомендації щодо підвищення рівня інформаційної безпеки, стійкості та резильєнтності України.

Зокрема, можна виокремити такі **завдання**:

1) проаналізувати динаміку впливу російської інформаційної війни на суспільну свідомість українців з 2014 року до сьогодні, використовуючи дані соціологічних опитувань;

2) вивчити та класифікувати основні методи, технології та наративи, які використовує Росія в інформаційній війні проти України, зокрема маніпуляції історичною пам'яттю, розповсюдження фейків і дезінформації через соціальні мережі, кібератаки та психологічні операції;

3) розробити рекомендації щодо підвищення рівня інформаційної безпеки, стійкості та резильєнтності України, а також зміцнення національної ідентичності, патріотизму й солідарності українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інформаційної безпеки привертає увагу багатьох науковців в українському науковому просторі, оскільки вона має як теоретичне, так і практичне значення. Українські дослідники активно вивчають цю проблематику, яка була та залишається актуальною в сучасних умовах. Зокрема, у численних роботах таких науковців, як Борисенко О., Почепцов Г., Курус Ю., Корсунський С., Романенко Є., Сенченко М., Литвиненко О. й інших, розглядаються різні аспекти інформаційної війни, як-от її сутність, особливості, механізми, наслідки та способи протидії. Проте, з огляду на складність і багатогранність дослідження функціонування інформаційної безпеки в країні, ця проблематика потребує подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі геополітичні конфлікти часто приймають форму гібридних воєн, де використання військової сили поєднується з іншими методами впливу на противника. Російська Федерація в останні роки стала активним учасником гібридної війни проти України, використовуючи різноманітні інструменти для досягнення своїх стратегічних цілей. Гібридна війна Росії проти України є одним із найбільш серйозних викликів для національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності України. Ця війна також має значний вплив на суспільну свідомість українців, які стикаються з різними формами російської агресії, пропаганди, дезінформації та маніпуляції.

Одним з аспектів впливу інформаційної війни на суспільну свідомість є зміна ставлення до радянського минулого й історичної пам'яті. За даними соціологічних опитувань, українці стали більш позитивно оцінювати розпад Радянського Союзу, засуджувати СРСР як тоталітарний режим, що здійснював державний терор, і переглядати своє ставлення до деяких знакових історичних особистостей, таких як Степан Бандера. Також українці стали більш патріотичними, довірливими до ЗМІ, критичними до Росії та її політики, а також готовими до захисту України від зовнішньої агресії [12].

Зокрема, за даними соціологічних опитувань від 5–12 серпня 2022 р. Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва і соціологічної служби Центру Разумкова, переважна більшість опитаних громадян (67 %) позитивно оцінили розпад Радянського Союзу.

За результатами опитування, більшість українців (59 %) підтримують ідею засудження СРСР як комуністичного тоталітарного режиму, який проводив політику державного терору. Це на 25 % більше, ніж у 2020 році. Також зросла кількість тих, хто вважає, що Україна повинна відмовитися від спадщини СРСР: з 34 до 52 %. За той самий період, кількість тих, хто не

погоджується з цими твердженнями, зменшилася вдвічі – з 32 до 16 %. Отже, війна спричинила досить різкі зміни в оцінках українцями радянського минулого [9].

Ще одним аспектом впливу інформаційної війни на суспільну свідомість є зміна національної ідентичності та цінностей. Українці стали більше підтримувати європейський і євроатлантичний курс України, а також більше цінувати демократію, права людини, свободу слова, громадянське суспільство тощо. Також українці стали більш толерантними до різноманітності, у тому числі етнічної, мовної, релігійної, культурної тощо [4].

Інформаційна війна вплинула на суспільну активність та участь українців у різних сферах життя. Українці стали більш зацікавлені в політиці, волонтерстві, громадській діяльності, освіті, культурі тощо. Також українці стали більш відповідальними, солідарними, підтримуючими та співпрацюючими між собою, особливо у важкі часи [9].

Зі свого боку, російська інформаційна агресія використовує різні форми, методи, канали й повідомлення, щоб маніпулювати, дезінформувати, пропагувати, інтоксикувати, деморалізувати, розділяти, провокувати та травмувати українське суспільство. Україна вживає різних заходів, щоб протистояти російській інформаційній агресії, серед них – законодавчі, інституційні, комунікативні, освітні, громадські тощо. Однак ці заходи не завжди є достатніми, ефективними, координованими й системними.

Інформаційна війна – це явище, яке виникло в сучасному світі внаслідок розвитку інформаційних технологій і збільшення ролі інформації в політичній, економічній, соціальній, культурній, ідеологічній сферах. Інформаційна війна означає відкритий або прихований цільовий інформаційний вплив систем одна на одну для досягнення певної перемоги в цих сферах [5, с. 64–66]. Інформаційна війна може включати поєднання традиційних і нетрадиційних методів агресії, складність агресивних дій у багатьох сферах громадського життя. Інформація виступає як зброя, яка може перемогти ворога без втрат людських життів і пролиття крові [6, с. 31–32].

На сьогодні вчені не сформуvalи єдину домінуючу думку щодо науково-теоретичної концепції інформаційних воєн, а також основних методів, форм і способів їх проведення. Також слід зауважити, що інформаційна війна є неоднозначним поняттям. Тому можна говорити про широке та вузьке тлумачення цього терміна. У загальному розумінні інформаційна війна розглядається як будь-який негативний інформаційний вплив на ворога. Противник може бути будь-яким суб'єктом: індивідом чи групою осіб, юридичними особами чи державою. Учасники таких воєн можуть діяти індивідуально чи в групах, спонтанно чи за домовленістю. У вузькому розумінні інформаційна війна – це новий тип чи метод збройного конфлікту, який не підлягає міжнародним правовим кваліфікаціям.

Найбільш відомим фахівцем, що відносить інформаційну війну до інформаційних способів і засобів ведення протиборства, є український вчений Г. Почепцов. Так, він пише: «Інформаційна війна – це комунікативна технологія впливу на масову свідомість з короткочасними і довготривалими цілями» [8, с. 21–22].

Однак серед вчених немає єдиної думки, більшість із них вважає, що інформаційну війну не можна розглядати як збройний конфлікт.

На сьогодні для України під час інформаційної протистояння з Російською Федерацією захист власного інформаційного простору й національної інформаційної безпеки є однією з найважливішою метою державного управління, а також першим кроком до формування позитивного образу держави на світовій арені, успішної європейської інтеграції та розвитку самодостатньої, національної самосвідомості.

Велика російська інформаційна війна проти України перейшла на новий етап на початку 2014 року, коли відбулися події Революції Гідності, а також анексія Криму та повномасштабне вторгнення в Україну. Цей конфлікт ілюстрував, по-перше, усі вразливі сфери України

в інформаційній безпеці; по-друге, потребу в розробці механізмів протидії російській інформаційній агресії; по-третє, важливість формування суспільної свідомості українців як головного фактора національної безпеки.

Росія, мабуть, першою у світі почала використовувати інформаційний простір як зброю для реалізації своїх агресивних планів, спрямованих на підпорядкування інших держав і народів своїм інтересам. Ця інформаційна агресія в психологічній сфері має на меті впливати на свідомість громадян України, щоб спотворити їхнє сприйняття реальності, схилити їх до підтримки застосування зброї проти України й анексії її території. Росія почала активно та підло застосовувати деструктивні впливи інформаційно-психологічного характеру в рамках антиукраїнських операцій ще з моменту проголошення нашою державою незалежності. З того часу Росія системно проводить масштабні інформаційні кампанії проти нашої країни, метою яких є досягнення повного контролю над зовнішньою та внутрішньою політикою України й утримання її у сфері геополітичного впливу [7].

Російське керівництво з приходом до влади Володимира Путіна з кожним роком посилює атаки на Україну в інформаційному просторі, прагнучи відновлення великодержавності та створення нової російської імперії. РФ не може примиритися з тим, що Україна відірвалася від колишньої радянської імперії та обрала європейський шлях розвитку, прямуючи до Євросоюзу та НАТО. Тому Росія здійснює інформаційний тиск, поширюючи деструктивну, дезорієнтуючу, дезорганізуючу, деморалізуючу інформацію у вигляді фейків, перекручених тлумачень фактів і подій за допомогою Інтернет і медіа.

Успіхи російської пропаганди спираються на те, що їх пропагандисти першими усвідомили існування нового середовища існування людини – медіасередовища. Це місце, куди спрямовані наші час, гроші й думки. Воно таке ж реальне, як повітря, земля чи люди. Підпорядкувавши його досягненню цілей повного контролю й управління поведінкою людини, Росія визначила принципи, способи, форми та методи його організації, наповнила його відповідним змістом [13].

У цьому контексті для протидії інформаційній агресії і експансії російській пропаганді важливо постійно наголошувати, що зображення, яке ми бачимо на екрані телевізора чи монітора, не є реальністю, а є лише зображенням реальності. Зрозуміло, що російські пропагандисти, для того щоб спрямувати нашу свідомість у певному напрямку, використовують під час підготовки інформаційних матеріалів цілу низку маніпулятивних технік і прийомів. Змінюючи зображення реальності, вони таким чином змінюють і її саму в нашій свідомості [10]. Особливого значення в їх пропаганді набуває оціночна інформація, яку пропагандисти спеціально забарвлюють у чорні кольори для ініціювання у нас необхідних психологічних станів: занепокоєння, стурбованість, тривога, боязнь тощо. На їх фоні найфантастичніші фейки РФ повинні викликати в українців довіру й перешкоджати їх логічному аналізу. Звідси виникає проблема інформаційної грамотності та критичного мислення українського суспільства [9].

Ця проблема полягає в тому, що багато українців не мають достатніх знань, навичок, компетенцій і цінностей, щоб ефективно отримувати, аналізувати, оцінювати, створювати, використовувати та поширювати інформацію в різних формах, контекстах і ситуаціях. Це робить їх вразливими до російської пропаганди та дезінформації, які можуть маніпулювати їхніми емоціями, поглядами, поведінкою тощо. Для підвищення рівня інформаційної грамотності та критичного мислення українського суспільства потрібно вжити таких заходів:

– розробити та впровадити національну стратегію інформаційної грамотності, яка б визначала цілі, принципи, критерії, індикатори, механізми, ресурси, відповідальність тощо для підвищення рівня інформаційної грамотності та критичного мислення українського суспільства [3];

– забезпечити інтеграцію інформаційної грамотності та критичного мислення в освітні стандарти, програми, плани, методики, матеріали, оцінювання тощо на всіх рівнях і в усіх формах освіти;

– проводити постійні тренінги, курси, семінари, вебінари, конференції, фестивалі, курси, гранти тощо для підвищення рівня інформаційної грамотності та критичного мислення різних груп населення, особливо молоді, журналістів, вчителів, бібліотекарів, громадських активістів тощо;

– створити та підтримувати інформаційні ресурси, платформи, сервіси, інструменти, проекти тощо, які б допомагали українцям отримувати, аналізувати, оцінювати, створювати, використовувати й поширювати якісну, об'єктивну, балансовану, різноманітну, перевірену, захищену інформацію в різних формах, контекстах та ситуаціях [3].

Також існує проблема інформаційної безпеки та захисту даних українських користувачів Інтернету. Ця проблема полягає в тому, що багато українців не знають, як захистити свої особисті, професійні, фінансові, медичні, соціальні, політичні тощо дані від російських кібератак, шпигунства, втручання та впливу. Це робить їх вразливими до російської кіберагресії, яка може красти, зламувати, змінювати, використовувати, поширювати, знищувати їхні дані для різних цілей [2]. Для забезпечення інформаційної безпеки та захисту даних українських користувачів Інтернету потрібно вжити таких заходів:

– розробити та впровадити національну стратегію інформаційної безпеки й захисту даних, яка б визначила цілі, принципи, критерії, індикатори, механізми, ресурси, відповідальність тощо для забезпечення інформаційної безпеки та захисту даних українських користувачів Інтернету;

– забезпечити дотримання законодавства, норм, стандартів, правил, рекомендацій, кодексів тощо, які регулюють інформаційну безпеку та захист даних українських користувачів Інтернету, а також застосовувати санкції, штрафи, покарання тощо за їх порушення.

Як уже зазначалося, інформаційна війна має на меті підірвати суверенітет, територіальну цілісність, демократію, національну ідентичність та євроінтеграцію України, а також зірвати її партнерство з НАТО й іншими західними країнами. Для досягнення цих цілей РФ використовує різноманітні засоби, форми та методи інформаційного впливу, а саме це:

– пропаганда, дезінформація, фейки, перекручення, маніпуляції, провокації, що поширюються через російські та проросійські ЗМІ, соціальні мережі, інтернет-тролі, боти, хакери тощо. Ці засоби мають на меті деморалізувати, дезорієнтувати, дезорганізувати, дискредитувати, розділити українське суспільство, сіяти сумніви, страх, ненависть, апатію, паніку тощо [11];

– збір, аналіз, блокування, знищення, заміна, підробка, викрадення інформації, що стосується державної безпеки, оборони, економіки, політики, культури, освіти, науки, медицини, екології тощо. Ці засоби мають на меті втрутитися в внутрішні справи, підірвати довіру до державних інституцій, зірвати стратегічні проекти, зламати критичні інфраструктури, викликати параліч, хаос, кризу тощо [2];

– вплив на історичну пам'ять, культурну спадщину, духовні цінності, мовну політику, етнічну ситуацію, релігійну толерантність тощо. Ці засоби мають на меті підірвати національну ідентичність, змінити світогляд, сприяти асиміляції, сепаратизму, ревізіонізму, націоналізму, екстремізму тощо [11].

Наслідки інформаційної війни проти України є дуже серйозними та небезпечними, адже вони створюють ризики для національної безпеки, суверенітету, територіальної цілісності, демократії, євроінтеграції, міжнародного престижу, соціальної стабільності, економічного розвитку, культурної різноманітності, громадянського суспільства тощо. Інформаційна війна також впливає на свідомість українців, змінюючи їхнє ставлення до себе, до своєї держави, до

своєї історії, до своїх сусідів, до своїх партнерів, до своїх ворогів тощо. З одного боку, інформаційна війна може сприяти консолідації, патріотизму, самоорганізації, самовизначенню, самозахисту, самовдосконаленню українців, які виявляють опір, резистентність, критичне мислення, медіаграмотність, активну громадянську позицію тощо. З іншого боку, інформаційна війна може сприяти дезінтеграції, апатії, індиферентності, песимізму, фаталізму, депресії, травмі, страху, ненависті, ворожнечі, конфліктності, ізоляції, маргіналізації українців, які піддаються, пасивні, легковірні, маніпульовані, залежні, недостатньо освічені тощо [2].

Тому для протидії інформаційній війні проти України та її впливу на свідомість українців потрібно розробляти й реалізовувати комплексні заходи на рівні держави, суспільства, громадян, ЗМІ, експертів, освітян, науковців тощо. Ці заходи повинні бути спрямовані на зміцнення інформаційної безпеки, розвиток інформаційної культури, формування інформаційної свідомості українців.

Інформаційна свідомість є важливою умовою для успішної адаптації до сучасного інформаційного суспільства, захисту від інформаційної агресії, розвитку особистості, формування громадянської позиції, забезпечення національної безпеки тощо [9].

Для розвитку інформаційної свідомості українців потрібно здійснювати такі заходи:

- підвищення рівня медіаграмотності. Медіаграмотність допомагає виявляти й відхиляти маніпуляції, пропаганду, фейки, перекручення, провокації тощо;
- підвищення рівня інформаційної культури для здатності до етичного, відповідального, креативного, критичного ставлення до інформації, її джерел, авторів, одержувачів, контексту, змісту, форми тощо. Інформаційна культура допомагає виявляти й поважати авторські права, інтелектуальну власність, конфіденційність, приватність, безпеку, доступність, якість, релевантність, достовірність тощо [12];
- підвищення рівня інформаційної компетентності, що забезпечує здатність до ефективного, цілеспрямованого, свідомого, раціонального, оптимального відбору, пошуку, зберігання, обробки, аналізу, синтезу, оцінки, використання, створення, поширення інформації. Інформаційна компетентність допомагає вирішувати різні завдання, задачі, проблеми, проекти, ситуації тощо.

Щоб ефективно відбити інформаційну атаку Росії на Україну та її вплив на суспільну свідомість, потрібно застосовувати комплексні заходи на всіх рівнях суспільства. Важливо виконувати заходи, які мають на меті посилення інформаційної безпеки, підвищення інформаційної культури та розвиток інформаційної свідомості серед українців.

Висновки. Отже, аналізуючи динаміку впливу інформаційної війни Росії на Україну, можна бачити, що цей конфлікт є не тільки випробуванням для держави, але й важливим фактором у формуванні суспільної свідомості. Пропаганда та медіаманіпуляції стали засобами воєнного конфлікту, а також впливають на розвиток суспільно-політичних процесів.

Суспільна свідомість українців, яка зазнає сильного тиску інформаційної війни, перебуває в стані зміни та адаптації. Це вимагає від нас розуміння й аналізу впливу інформаційних потоків на національну самосвідомість і громадянську позицію.

Викликом для національного становлення є не лише захист інформаційного простору, але й забезпечення інформаційної грамотності та критичного мислення серед громадян. Суспільство повинно вміти відрізняти дезінформацію від об'єктивних фактів, а також розуміти вплив медіа на світогляд і цінності.

Крім того, стикаючись із складнощами інформаційної війни, Україна має демонструвати світові важливість відстоювання інформаційної свободи, розвиток критичного мислення та створення резервів для забезпечення стійкості суспільства в умовах інформаційного напруження. Лише через це суспільство може сприймати виклики, пов'язані із зовнішньою інформаційною загрозою, як можливість для власного зростання та розвитку.

Література:

1. Божко В. Особливості та уроки гібридної війни Росії проти України. Національний університет «Києво-Могилянська академія». 2020. С. 1–15.
2. Борисенко О. Інформаційна війна проти України: сутність, особливості, наслідки. *Вісник Національної академії оборони України*, вип. 2 (53), 2017. С. 5–13.
3. Воробець Н. Р. Інституційні особливості формування та функціонування інформаційної безпеки в Україні: аналіз та перспективи розвитку. *Регіональні студії*, 2023 (34), с. 75–81.
4. Додонова Р. О. Гібридна війна: in verbo et in praxi : монографія / Донецький національний університет імені Василя Стуса / під. заг. ред. проф. Р. О. Додонова. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 412 с.
5. Кирильчук Є. О. Інформаційна війна як дієвий феномен протистояння в суспільно-політичній боротьбі. *Наукові праці МАУП* 2013, вип. 4 (39), 2013. С. 58–61.
6. Маланчук Л. О. Посилення стійкості інформаційного суверенітету України в сучасних умовах. *Стратегія і тактика державного управління: збірник наукових праць*, вип. 1–2. 2017. С. 17–20.
7. Нофенко А. Особливості дискурсу політичної пропаганди в умовах інформаційно-психологічної війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії: збірник наукових праць*, вип. 2 (6), 2019. С. 68–77.
8. Почепцов Г. Г. Сміслові та інформаційні війни. *Інформаційне суспільство*, вип. 18, 2013. С. 21–27.
9. Результати соціологічного опитування. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва із соціологічною службою Центру Разумкова з 5 по 12 серпня 2022 року. <https://dif.org.ua/article/yak-transformuetsya-stavlennya-ukraintsiv-do-dekomunizatsii-upts-mp-ta-natsionalizmu-pid-chas-viyni-z-rosieyu?fbclid=IwAR3BAFLGcWGOz-Ivp3TRANtCnk-loGhwIjz3iJXjQ2IMXFduQQuf1nrK9B4> (дата звернення: 13.10.2022).
10. Романюк В., Чуранова О. Україна в інформаційному просторі Росії та Білорусії: основні наративи. Інститут масової інформації. <https://cutt.ly/sVcQ3sf> (дата звернення: 22.09.2022).
11. Шевчук С. Інформаційна свідомість як фактор протидії інформаційній війні. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*, вип. 30, 2018. С. 87–94.
12. Як війна змінила суспільну свідомість українців: соціологічні дослідження. Національний інститут стратегічних досліджень (2022). <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/yak-viyna-zminyly-suspilnu-svidomist-ukrayintsiv-sotsiolohichni> (дата звернення: 2022).
13. Seib P. *Information at War: Journalism, Disinformation, and Modern Warfare*. Wiley. 2021.

References:

1. Bozhko, V. (2020). Osoblyvosti ta uroky hibrydnoi viiny Rosii proty Ukrainy [Peculiarities and lessons of Russia's hybrid war against Ukraine]. *Natsionalnyi universytet "Kyievo-Mohylianska akademiia"*, pp. 1–15 [in Ukrainian].
2. Borysenko, O. (2017). Informatsiina viina proty Ukrainy: sutnist, osoblyvosti, naslidky [Information war against Ukraine: essence, features, consequences]. *Visnyk Natsionalnoi akademii oborony Ukrainy*, Vol. 2 (53), pp. 5–13 [in Ukrainian].
3. Vorobets, N. R. (2023). Instytutsiini osoblyvosti formuvannya ta funktsionuvannya informatsiinoi bezpeky v Ukraini: analiz ta perspektyvy rozvytku [Institutional features of the formation and functioning of information security in Ukraine: analysis and development prospects]. *Rehionalni studii*, 34, pp. 75–81 [in Ukrainian].
4. Dodonova, R. (2017). Hibrydna viina: in verbo et in praxi: *monohrafiia* [Hybrid war: in verbo et in praxi: *monograph*]. *Donetskyi natsionalnyi universytet im. V. Stusa*. Vinnytsia: TOV "Nilan-LTD", p. 412 [in Ukrainian].
5. Kyrylchuk, Ye. O. (2013). Informatsiina viina yak diievyi fenomen protystoiannia v suspilno politychnii borotbi [Information war as an effective phenomenon of confrontation in socio-political struggle]. *Naukovi pratsi MAUP*, Vyp. 4 (39), pp. 58–61 [in Ukrainian].
6. Malanchuk, L. O. (2017). Posylennia stiikosti informatsiinoho suverenitetu Ukrainy v suchasnykh umovakh [Strengthening the stability of Ukraine's information sovereignty in modern conditions]. *Stratehiia i taktyka derzhavnoho upravlinnia: zbirnyk naukovykh prats*, Vyp. 1–2, pp. 17–20 [in Ukrainian].

7. Nofenko, A. (2019). Osoblyvosti dyskursu politychnoi propahandy v umovakh informatsiino-psykholohichnoi viiny [Peculiarities of the discourse of political propaganda in the conditions of information and psychological warfare]. *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii: zbirnyk naukovykh prats*, Vyp. 2 (6), pp. 68–77 [in Ukrainian].
8. Pocheptsov, H. H. (2013). Smyslovi ta informatsiini viiny [Semantic and information wars]. *Informatsiine suspilstvo*, Vyp. 18, pp. 21–27 [in Ukrainian].
9. Rezultaty sotsiolohichnoho opytuvannia. (2022). Fond “Demokratychni initsiatyvy” imeni Ilka Kucheriva iz sotsiolohichnoiu sluzhboiu Tsentru Razumkova z 5 po 12 serpnia 2022 roku [Results of a sociological survey. Ilko Kucheriv Foundation “Democratic Initiatives” with the sociological service of the Razumkov Center from August 5 to 12, 2022]. URL: <https://dif.org.ua/article/yak-transformuetsya-stavlennya-ukraintsiv-do-dekomunizatsii-upts-mp-ta-natsionalizmu-pid-chas-viyni-z-rosieyu?fbclid=IwAR3BAFLGcWGOz-Ivp3TRANTcNk-loGhwIjz3iJXjQ2IMXFDUQQuf1nrK9B4> [in Ukrainian].
10. Romaniuk, V., Churanova, O. (2022, 22 veresnia). Ukraina v informatsiinomu prostori rosii ta Bilorusii: osnovni naratyvy [Ukraine in the information space of Russia and Belarus: main narratives]. Instytut masovoi informatsii. URL: <https://cutt.ly/sVcQ3sf> [in Ukrainian].
11. Shevchuk, S. (2018). Informatsiina svidomist yak faktor protydiv informatsiinii viiny [Information consciousness as a factor of countering information war]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina. Seriya “Pytannia politolohii”*, Vyp. 30, pp. 87–94 [in Ukrainian].
12. National Institute of Strategic Studies (2022). Yak viina zminyla suspilnu svidomist ukraintsiv: sotsiolohichni doslidzhennia Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen [How the war changed the public consciousness of Ukrainians: sociological studies]. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/yak-viyna-zminyla-suspilnu-svidomist-ukrayintsiv-sotsiolohichni> [in Ukrainian].
13. Seib, P. (2021). *Information at War: Journalism, Disinformation, and Modern Warfare*. Wiley.

Nazar Vorobets. Information war of Russia against Ukraine: dynamics of influence on public consciousness and challenges for national formation

The problem of Russian information aggression is very relevant for Ukraine, especially in the conditions of the war that Russia is waging against our state since 2014. Russian propaganda aims to undermine the sovereignty, territorial integrity, democratic values and national identity of Ukraine, as well as to break the unity and solidarity of Ukrainian society. Russian information aggression also poses a threat to European security and international order, as it is aimed at destroying trust, cooperation and partnership between Ukraine and its Western allies. The article explores how the Russian information war affects the public consciousness of Ukrainians, as well as what factors determine their resilience or vulnerability to Russian propaganda.

The article uses data from sociological surveys, which show how patriotic moods, trust in the media, attitudes to Russia and its policies have changed. The article also considers what measures can be taken to increase the level of information literacy and critical thinking of Ukrainian citizens.

The problem of defining and analyzing the impact of Russian information aggression on the public consciousness of Ukrainians, as well as developing recommendations for increasing the level of information security, resilience and resilience of Ukraine is considered. This problem is relevant, complex, multifaceted and insufficiently researched. This article aims to fill the gap, using theoretical, empirical and practical methods of research. The results of this research can be useful in further studies on this issue, can be used as a methodological basis for further processing of information security problems, as well as in the educational process.

These materials may also be useful for improving the level of information literacy and critical thinking of Ukrainian citizens, as well as for forming patriotic, democratic and European values.

Key words: *information security, public awareness, information literacy, counter-propaganda, disinformation and manipulation, civil society.*